
FARMACEVTSKO-MEDICINSKA ZBIRKA BOHUSLAVA LAVIČKE

293

Farmacevtsko-medicinska zbirka Bohuslava Lavičke je nastajala kot privatna zbirka. Vse eksponate, ki danes sestavljajo farmacevtsko-medicinski muzej, je zbral mr. ph. Bohuslav Lavička. Od njegovih potomcev je zbirko leta 1978 odkupila farmacevtska hiša Lek iz Ljubljane. Ta je leta 1986 zbirko postavila kot muzej in jo predstavila javnosti. Od leta 1991 je kot takšna predstavljena v Lekovem novem poslovno-informacijskem centru.

Zbiralec Bohuslav Lavička se je rodil leta 1879 v Chrudimu na Češkem. Po končani gimnaziji je študiral farmacijo na Karlovi univerzi v Pragi in promoviral leta 1901. Po dveletnem bivanju in službovanju kot farmacevt-pripravnik po raznih mestih Češke in Moravske je leta 1903 odšel iskat novih znanj v Svico. Tam je opravil specializacijo iz splošne in specialne bakteriologije in mikrologije. Kasneje je kot samostojni lekarnar izdeloval med drugim tudi različna protiglivična sredstva, s katerimi je zaslovel tudi izven meja svoje nove domovine Slovenije. Leta 1909 je prišel namreč Lavička na Kranjsko, se leta 1911 naselil v Trziču in ostal tržiški lekarnar vse do smrti leta 1942, ko so ga nacisti ustrelili kot talca. Kot demokrat je bil trn v očesu lokalnih kolaborantov, imel pa je tudi zbirko, za katero je nemška vojska vedela in so jo nacisti želeli prepeljati v Nemčijo. To je preprečil profesor Žontar iz Kranja, ki je s sodelavci, partizani, poskrbel, da je bila zbirka po vojni vrnjena potomcem mr. Lavičke.

Lavička je skoraj štiri desetletja zbiral vse, kar je bilo povezano z zgodovino farmacije, in tudi širše, z zgodovino naravoslovnih in medicinskih znanosti. Tako je zbral obilico lekarniškega posodja, uteži, nekaj laboratorijske opreme in antičnega kirurškega pribora, pa kar 400 knjig. Vse to danes sestavlja Lekov farmacevtsko-medicinski muzej. Eksponati so predstavljeni tako, da kar najbolj pregledno prikazujejo razvoj medicinskih in naravoslovnih znanosti, še posebej pa zgodovino lekarništva. Razvoju medicinskih in naravoslovnih znanosti je moč slediti po starih pisanih zapisih. V muzejski knjižnici so namreč razstavljena knjižna dela s področja medicine, farmacije, kemije, biologije pa tudi mineralogije, geologije, geografije, zgodovine, pedagogike in filozofije. Najdemo pa tudi nekaj klasikov latinske in francoske književnosti. Muzej obiskuje namreč veliko število učencev, dijakov in študentov, in predvsem slednji se v našem muzeju srečajo z deli znanstvenikov, o katerih morda v teku svojega študija slišijo bolj malo.

Vsi obiski muzeja so vodeni. Vodenje je prilagojeno različnim ravnem pozornosti. Pri vodenju učencev in dijakov se tako dotaknemo samega pojma znanosti in ga poskušamo opredeliti. Pokažemo na začetke znanosti v filozofskih razpravah stare Grčije in opredelimo pojem in vsebino filozofije. Pokažemo, katera vprašanja postavljamo v filozofiji in katera vprašanja (sodobnih) naravoslovnih znanosti so izšla iz filozofskih vprašanj. Pokažemo, kako se sprašujemo v biologiji, kako v kemiji in kako v fiziki. Opredelimo torišče dela medicinskih znanosti in poskušamo opredeliti pojme zdravja in bolezni. Opredelimo pa tudi pojem zdravila. Pri predstavitvah muzeja študentom poskušamo poudariti posamezna področja znanja, pač glede na študijsko smer naših obiskovalcev.

294

Naš obhod po zgodovini znanosti s pomočjo v knjižnici predstavljenih knjig pričnemo z geografskimi in historičnimi deli. Med slednjimi omenimo *Zgodovino Kranjske* kranjskega historika Dimitza iz 19. stoletja, pa *Anale* kranjskega historika Schoenlebnia iz 17. stoletja. Od geografskih del je predstavljeno delo *Kozmografija* Sebastijana Muenstra iz 16. stoletja. V naravoslovje nas uvede filozofija, in sicer delo Immanuela Kanta *Kritika čistega uma*, tiskano v Gradcu na koncu 18. stoletja. Tu razmišljamo o odnosu med filozofijo in naravoslovjem. V naravoslovje nas poleg tega uvedejo še dela z alkimistično vsebino. Knjižnica našega muzeja je po kakovosti del s področja alkimije ena bogatejših na Slovenskem. Tu opredelimo znanja, ki so "sestavljala" alkimijo, govorimo o "tehnoških" ambicijah alkimistov, o "kamnu modrosti", o pojmu panaceje in podobno.

Pri kemiji podamo Boylovo definicijo elementa (delo Roberta Boyla je predstavljeno v naši knjižnici), ustavimo pa se tudi pri očetu sodobne kemije A. Lavoisierju, pri matematiki kot mednarodnem jeziku (naravoslovnih) znanosti, pa pri flogistonski teoriji in pri Lavoisier – Priesteyevem odkritju kisika. Sledi delo švedskega znanstvenika Berzelia in njegovo latinsko označevanje elementov. Delo Teofrasta Bombasta von Hohenheima, imenovano na kratko *Paracelsus*, nas uvede na področje medicinskih znanosti. Tu govorimo o Hipokratu in o začetkih medicinske misli v Evropi, ob razstavljenem delu *Avicene* o islamski medicinski misli v obdobju visokega srednjega veka ter o Galenu kot farmakologu, ki prvi opredeli pojem zdravila. Opredelitev zdravila nas uvede v farmakologijo in v uporabno farmakologijo, to je v farmacevtiko. Farmakologija in farmacija sta v knjižnici muzeja predstavljeni s starimi farmakopejami, med drugim s florentinskim delom *Riccatario fiorentino*, ki je v Evropi dolgo časa služilo kot vzorec, kako pisati farmakopeje. Predstavljena pa je tudi prva znanstvena farmakopeja Nicolasa Lemeryja iz 18. stoletja, kjer zdravila niso več popisana po abecednem vrstnem redu, pač pa po indikacijskih področjih. Posebej so predstavljene biološke vede, s kopico knjig o zdravnih zeliščih, tako imenovanimi herbariji, in predvsem botanika.

Knjižnica premore tudi prvotiske, biblijske tekste, med drugim ostanke *Biblije*, ki naj bi jo tiskal sam Gutenberg. Ta tisk je, kolikor nam je znano, edini Gutenbergov tisk na Slovenskem. Tu govorimo o *Bibliji* kot o higijensko-medicinskem dokumentu in spregovorimo tudi o zgodovini tiska.

Farmaceutsko-medicinski pribor sestavlja antično-rimski kirurški instrumentarij in dve kompletno opremljeni stari lekarni. Pri opremi starih lekarn se ustavimo ob

steklenem, keramičnem in lesenem posodju, izdelanem za hrambo zdravil. Kratko nakažemo zgodovino stekla in keramike ter se ustavimo pri naši postavitvi farmacevtskega posodja. V našem muzeju je namreč stekleno in keramično posodje postavljeno po kriterijih namembnosti. Ločeno so postavljene posode za sirupe, pa za mazila in za praške, s čemer poudarjamo različne zdravilne oblike nekoč in danes. Glede na zdravilne oblike opredelimo tudi današnjo Lekovo proizvodnjo. Zbirka vsebuje tudi nekaj predmetov, ki so bili (in so še) lekarnarju pri njegovem delu nujno potrebni, tako na primer dva mikroskopa iz 18. stoletja. Tu se dotaknemo zgodovine mikroskopa in mikroskopije in opozorimo na tiste znanosti, katerih razvoj odkritje mikroskopa sploh omogoči. V zbirki najdemo tudi homeopatski lekarni. Ob teh spregovorimo o osnovnem načinu homeopatskega zdravljenja in primerjalno opredelimo način vakcinacije.

Ob volumskih merah in utežeh na kratko spregovorimo o zgodovini meroslovja, predstavimo pa tudi preostale predmete v zbirki, kot potujočo in vojno lekarno, peščeno uro, namizno in ročno tehtnico, različne možnarje in baročni kip sv. Roka, v krščansko-katoliški kulturi enega od zaščitnikov zdravilstva. Ker naj bi Rok po nekaterih legendah zdravil kugo, katere epidemija je zajela Evropo v letu 1348, se dotaknemo tudi zgodovine epidemij in usode nalezljivih bolezni. S tako predstavitvijo muzeja poskušamo torej prikazati delček iz zgodovine naravoslovnih, medicinskih in z meroslovjem tudi tehniških znanosti. S predstavitvijo zdravilnih oblik simbolno prikažemo Lekovo proizvodnjo danes, dotaknemo pa se tudi nekaterih zamisli zdravljenja nekoč in danes. Tako se ob lekarniški omarici iz 16. stoletja s še ohranjenimi "zdravilnimi snovmi" tistega časa, v kateri so našli tudi prah človeške lobanje, dotaknemo zamisli "zdraviti z zdravili človeškega porekla" in sledimo tej terapevtski ideji od "zdravljenja" z jetri gladijatorjev v starem Rimu do zdravljenja z različnimi imunoglobulini danes. Tudi tako poskušamo prikazati, da zgodovina znanosti ni le poigravanje z znanstvenimi idejami, ki so tekom časa "končale na smetišču", marveč da imajo tudi znanstvene zamisli svojo zgodovino in svoj razvoj. Tako postavljena in predstavljena zbirka Bohuslava Lavičke odraža torej pomemben del kulturne zgodovine.

Farmacevtsko-medicinska zbirka Bohuslava Lavičke je, četudi v privatni lasti, muzej odprtega tipa, kar pomeni, da je odprta za obiskovalce. Ker pa so vsi obiski vodeni, je zaželeno, da se obiskovalci vsaj štiriindvajset ur pred obiskom najavijo po telefonu na telefonsko številko 588-20-90. Vsak prvi četrtek v mesecu je tako imenovani "dan odprtih vrat", ko so organizirana vodstva po zbirki vsako polno uro od 10. do 18. ure. Za obisk ob dnevu odprtih vrat najava ni potrebna.

Davor Poljanšek